

Тищенко Світлана Володимирівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри туризму

Поліський національний університет

м. Житомир, Україна

ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ГРУП РИЗИКУ ТА ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), понад 1 мільярд людей мають якусь форму інвалідності, а це майже 15% населення світу. У цих людей ймовірність бути безробітними і менше заробляти вища, ніж у людей без інвалідності. Данні світової статистики свідчать, що осіб з обмеженими можливостями у світі близько 15%, в країнах Європи їх чисельність становить від 22 до 31% населення, в США – 17% (54 млн.). Відомо, що в зв'язку з певними обмеженнями навколишньої доступності, люди з інвалідністю подорожують менш активно. Хоча в цілому ці подорожі складають 7-8% у всьому світі, 11% всіх туристичних поїздок в Європі, 11% – внутрішнього туризму США і Австралії. При цьому найбільш активно подорожують люди з особливими потребами Великобританії (37%) та Німеччини (53%) [1, с. 23-26].

Експерти наголошують: українське суспільство не готове сприймати людей із особливими потребами. Вони щодня стикаються з непереборними перешкодами як у пошуках роботи, так і в пересуванні по місту. В Україні досі для людей з обмеженими можливостями не пристосований, зокрема, ні громадський транспорт, ні підземні й наземні переходи, ні магазини тощо [4].

Проблеми інклюзивного туризму в Україні досліджували: Труніна І. М., Сесьолкин А. И., Махов А. С., Чепик В. Д., Белоусова Н. В., Хрущ Ю. М., Іванова В. М., Медведський Р. С., Слатвінська Л. А., Войтовська А. І.

Туризм – це один із шляхів виховання, взаєморозуміння та поваги між народами. За даними ООН, щорічно понад один мільярд людей здійснюють подорожі в інші країни. Завдяки цьому туризм став одним з провідних секторів світової економіки, на частку якого припадає 10% глобального ВВП і 7% обсягу світового експорту.

Розпочинаючи з 1980 року Всесвітня туристська організація (UNWTO) та інші світові організації почали приділяти значну увагу у подоланні певних перешкод та розширенню можливостей для здійснення подорожей людьми з особливими потребами, так виник новий термін – інклюзивний туризм. Його розвиток та формування стали предметом дослідження багатьох науковців. Почали з'являтися нові визначення, такі як: «туризм без бар'єрів», «безбар'єрний туризм», «туризм для всіх», «доступний туризм», «доступний туризм для всіх», «реабілітаційний туризм», «корекційно-навчальний туризм» та інші [1, с. 205-213].

Туризм для осіб з обмеженими можливостями несе величезний потенціал завдяки тому, що він вигідний всім. Діти, підлітки, дорослі, які є потенційними туристами, отримують необхідні враження та емоції, туристські підприємства – прибуток, інвестори – відповідний імідж. Але значення цього туризму має більш глобальний характер. Суспільство отримує нових, повноцінних, активних членів, що в свою чергу зміцнить державу, яка базується на стабільному суспільстві [5, с. 209-211].

Але не варто забувати, що люди з особливими потребами такі же члени суспільства, як і всі інші, зі своїми життєвими інтересами та потребами. І однією з їхніх потреб, яка дозволяє відчувати себе повноцінними членами суспільства, без бар'єрів і заборон, є туризм.

Найважливіші завдання туризму є: визволення неповносправних осіб з суспільної ізоляції, піднесення бажання до життя, до здійснення спеціальних вправ в процесі реабілітації, релаксації. Найбільш терапевтичним, з точки зору широкої реабілітації, є активний туризм, який розвиває фізично, морально, оздоровчо, етично та естетично [2, с. 110-112].

Використання новітніх технологій допомагає в сучасних умовах у туристичній діяльності формувати ідеальні експериментальні майданчики для здійснення та планування турів. Сучасне використання інтернет ресурсів дозволяє мати величезне джерело нової інформації, мати великі сучасні можливості в туристичному бізнесі. Віртуальність як процес асоціюють з моделюванням за допомогою комп'ютера. Тому віртуальний туризм – це он-лайн або офф-лайн презентації, які дозволяють потенційним клієнтам розглянути будь-який туристичний об'єкт у вигляді широкоформатних або циркулярних типів турів, побачити панорамні об'єкти різних розмірів (експонати музеїв і картинних галерей, алеї парків, приміщення готелів, вулиці та будівлі міста, види з висоти пташиного польоту тощо).

Серед людей з особливими потребами особливою популярністю та доступністю виступає спортивний туризм. Крім збільшення рухової активності він може в значній мірі наблизити життєвий простір людей з інвалідністю до життєвого простору здорових людей [6]. З точки зору завдань фізичного виховання, найбільше значення в туризмі має різноманітність рухової діяльності в природних умовах. Пересування по пересіченій місцевості, подолання різноманітних перешкод і здійснення інших необхідних рухів значно збагачує руховий досвід і фонд рухових умінь і навичок. Також, заняття мають дуже велике виховне значення. Вони забезпечують придбання багатьох життєво важливих загальноосвітніх і спеціальних знань, сприяють зміцненню здоров'я, різнобічному розвитку інтелектуальних і вольових якостей особистості.

Зростання чисельності людей з особливими потребами підвищило необхідність в розробці адаптивних туристських послуг для цієї категорії туристів. Інтеграція в життя суспільства осіб з обмеженими можливостями повинна бути, в першу чергу, мотивована самим суспільством по відношенню до них і забезпечена доступністю середовища, медичного обслуговування,

створенням сприятливих психологічних умов, а також технічним і професійним супроводом туристської діяльності. Основне призначення адаптивного туризму – «сприяти вирішенню задач надання рівних можливостей для осіб з особливими потребами з метою повноцінної їх інтеграції в суспільство, реалізації потреб, що не реалізуються в життєвих ситуаціях» [4].

Для успішної інтеграції людей з особливими потребами в туристське товариство необхідно наступне:

1. Акцентування уваги на організаційно-соціальному механізмі (державних органів соціального захисту населення, неурядових організацій, спілки інвалідів, організованих територіальних громад тощо) вирішення проблем людей з особливими потребами в цілому.

2. Проведення всіляких заходів туристської спрямованості з урахуванням вимог людей з особливими потребами та груп ризику.

3. Забезпечення доступності навколишнього середовища, інфраструктури для туристів з особливими потребами та мотивація туроператорів на створення турів для такої категорії туристів. Інвалідність не повинна бути для людини жорстоким вироком. Застосовувати підтримку держави і активне правове регулювання туризму для людей з особливими потребами, шляхом створення громадських організацій, які зможуть забезпечувати подорожі для всіх людей з особливими потребами.

Туризм для людей з особливими потребами має безліч назв, хоча вони всі означають одне – доступний туризм для людей з обмеженими можливостями. В останні роки певні успіхи в наданні людям з особливими потребами рівних умов щодо туристського середовища, виявили можливість розглядати оптимальну модель управління системою надання туристичних послуг людям з особливими потребами. Недостатнє вивчення і розрізненість психосоматичних (медико-фізіологічних) і психологічних досліджень з приводу розгляду психології особистості туристів з особливими потребами стримують розвиток цього напрямку.

Таким чином, визначено і проаналізовано проблеми туризму як засобу психологічної та соціальної підтримки груп ризику та людей з особливими потребами та доведено, що дана тема потребує подальших досліджень.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо в обґрунтуванні медико-психологічного забезпечення споживання туристичної послуги і можливостей засобів туризму для інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство.

Література

1. Белоусова Н. В. Теоретичні аспекти розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету. Географічні науки*. 2018. Вип. 9. С. 205-213.

2. Волошинський О., Горбацьо І., Мацелюх А., Сварник М. Теорія і практика організації активного відпочинку та туризму для неповносправних осіб. Львів: ТОВ «Простір М», 2009.
3. Сесёлкин А. И., Махов А. С., Чепик В. Д. Проблемы развития инклюзивного туризма. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2015. № 11 (129). С. 241–246.
4. Сигида Е. А., Лукьянова И. Е. Инвалидность и туризм: потребность и доступность: монография. М.: ИНФРА-М, 2015. 106 с.
5. Социокультурные и социально-психологические аспекты интеграции в общество лиц с тяжелыми множественными нарушениями. *Материалы международной научно-практической конференции*. Псков, 2012. С. 209–211.
6. Токмакова Н. Ю. Двигательная реабилитация подростков с детским церебральным параличом: дис. ...канд. биол. наук. Тула, 2015. 124 с.